

14. જ્યારે ધરતી ધ્રૂજી ઊઠી !

ખરાબ સ્વપ્ન

મદદ! મદદ! મને બચાવો! આહહહ...! ઉઉઉવવ.... દરેક જગ્યાએ બૂમાબૂમ અને રાડારાડ થતી હતી. ધરતી હલતી હતી અને લોકો ચારે બાજુ દોડતા હતા.

મોટેથી બૂમ પાડી હું ઊઠી ગઈ. મારી બૂમ સાંભળી મારી માતા પણ ઊઠી ગઈ. તે દોડતી આવી અને મને જોરથી પકડી લીધી. તે એવું જ ખરાબ સ્વપ્ન હતું! ધરતીકંપ આવ્યાને અઢાર વર્ષથી વધારે સમય થઈ ગયો હતો. પરંતુ હું નિંદ્રામાં હજુ પણ ધરતી હલતી અને ધ્રૂજતી અનુભવું છું.

હું જસમા છું. હું ગુજરાત રાજ્યના કચ્છ વિસ્તારમાં રહું છું. જ્યારે ધરતીકંપ આવ્યો ત્યારે હું અગિયાર વર્ષની હતી.

તે 26 જાન્યુઆરી, 2001નો દિવસ હતો. ગામનાં દરેક બાળકો અને ઘરડાં લોકો શાળાના મેદાનમાં ટીવી પર પેરડ જોવા ભેગાં થયાં હતાં. અચાનક મેદાન હલવા લાગ્યું. લોકો ડરી ગયા અને અહીં-તહીં દોડવા લાગ્યા. કોઈને ખબર ન હતી કે શું થઈ રહ્યું હતું અને શું કરવું. બધે જ ગભરામણ હતી!

શિક્ષક માટે : ભૂજના ધરતીકંપ વિશે વાત કરવાથી બાળકોને આ સંદર્ભ સમજવામાં મદદ મળશે. ધરતીકંપની અસરોની પણ ચર્ચા કરી શકાય.

થોડી જ મિનિટોમાં, અમારું ગામ જમીનદોસ્ત થઈ ગયું હતું. પડી ગયેલાં ઘરનાં પથ્થરો, કાદવ અને લાકડાં નીચે અમારી બધી વસ્તુઓ જેવી કે કપડાં, ઘડા, અનાજ, ખોરાક વગેરે દટાઈ ગયાં હતાં. તે સમયે દરેક વ્યક્તિ બે બાબત વિશે વિચારતી હતી - જે લોકો દટાયેલા હતા તેમને બચાવવા અને ઘવાયેલાં લોકોની સારવાર કરવી. ગામના દવાખાનાને પણ નુકસાન થયું હતું. ઘણાં લોકો ગંભીર રીતે ઈજાગ્રસ્ત હતા. ડોક્ટરે ગામલોકોની મદદથી ઘવાયેલાં લોકોને સારવાર આપી.

અમારા ગામના છ લોકો મરી ગયા. મારા નાનાજી પણ પડી ગયેલા ઘર નીચે દબાઈ ગયા હતા. મારી માતા રડ્યાં કરતી હતી. મારી માતાને જોઈને હું પણ રડતી હતી. આખું ગામ દુઃખી અને વ્યાકુળ હતું.

મોટાબાપુ જે અમારા ગામના સરપંચ છે તેમના ઘરને વધુ નુકસાન થયું ન હતું.

તેમણે તેમની વખારમાંથી બધાં માટે ચોખા અને ઘઉં આપ્યા. ઘણા દિવસો સુધી, ગામની મહિલાઓએ મોટાબાપુના ઘરે ભેગા મળી રસોઈ કરી અને બધાંને જમાડ્યા.

કલ્પના કરો, ઠંડીના દિવસો અને એમાં પણ ઘર વગર ! ડર અને ઠંડીના કારણે અમે રાત્રે ઊંઘી શકતા ન હતા. દરેક સમયે અમને ચિંતા રહેતી કે ફરીથી ધરતીકંપ આવી જશે, તો ?

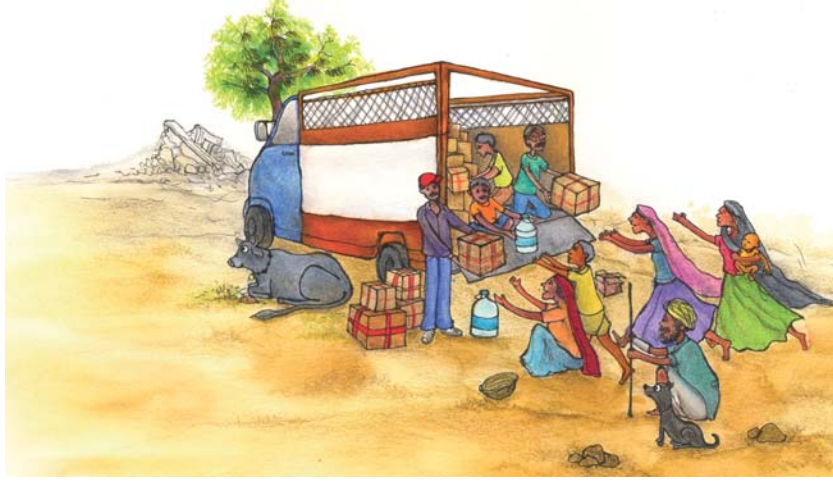
ચર્ચા કરો અને લખો :

- તમે અથવા તમે જેને જાણતા હોય તેઓએ આવી મુશ્કેલીનો સામનો કર્યો છે ?
- તેવા સમયે કોણે મદદ કરી હતી ? યાદી બનાવો.

મદદ આવી

ધરતીકંપ આવ્યાનાં થોડા દિવસો પછી, બીજાં શહેરોમાંથી લોકો શું થયું તે જોવા માટે આવતા હતા. તેઓ ખોરાક, દવાઓ અને કપડાં લઈને આવ્યા હતા. દરેક વ્યક્તિ આ વસ્તુઓ લેવા દોડતા જતાં હતાં. અમને જે કપડાં મળ્યાં તે ઘણાં જુદાં હતાં. અમે આવાં કપડાં પહેલાં ક્યારેય પહેર્યાં ન હતાં.

શહેરોનાં અલગ-અલગ જૂથોએ અમને તંબુ બાંધવામાં મદદ કરી. આ પ્લાસ્ટિકના તંબુઓમાં આવી ઠંડીમાં રહેવું ખૂબ જ મુશ્કેલીભર્યું હતું.

તેમાંના થોડા લોકો વૈજ્ઞાનિકો હતા. તેઓ કયા વિસ્તારમાં ધરતીકંપ આવવાની શક્યતા વધારે છે તે શોધવાનો પ્રયત્ન કરતા હતા. અમારા ગામના લોકોએ તેમની સાથે ઘણી વખત વાત પણ

કરી હતી. તેઓએ અમારાં ઘર ફરી બનાવવાનાં સૂચનો કર્યાં. ઈજનેરો અને સ્થપતિઓ (આર્કિટેક્ટ્સ) એ અમને ઘર માટે ખાસ પ્રકારની રચનાઓ બતાવી. તેઓએ કહ્યું આ રચનાથી ધરતીકંપમાં ઘરને વધુ નુકસાન થશે નહિ. પરંતુ અમારા લોકો થોડા ડરતા હતા. જો આ લોકો અમારાં ઘરો બાંધશે તો અમારું ગામ અમારાં જૂના ગામ જેવું લાગશે નહિ. તેથી ગામલોકોએ વિચાર્યું કે તેઓ તેમના ઘર તેઓની મદદથી પોતે બાંધશે. ઈજનેરો અને સ્થપતિઓનું જૂથ ગામની શાળા બનાવશે.

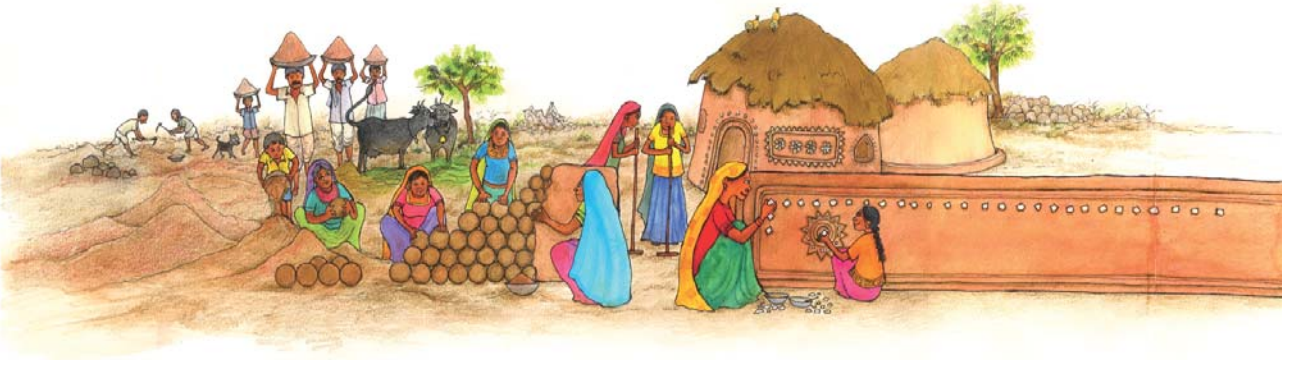

અમારા ગામના પુનર્વસન માટે અમે બધાંએ સાથે મળીને કામ કર્યું. ઘણાં લોકો તળાવ ખોદીને માટી લાવ્યા. અમે છાણ-માટી સાથે ભેળવી મોટા ગોળા બનાવ્યા. અમે તેમને એકબીજા પર ગોઠવી દીવાલો બનાવી. અમે દીવાલોને ચૂનાથી ધોળી અને તેને સુંદર ભાતચિત્રો અને નાના-નાના

શિક્ષક માટે : બાળકોને સરકારી સંસ્થાઓ અને સ્વૈચ્છિક જૂથો વિશે વાત કરો. આ માટે, તેમના પોતાના વિસ્તારના ઉદાહરણ લઈ શકાય છે. ઈજનેરો અને સ્થપતિઓ દ્વારા કરવામાં આવતાં કામ પર પણ ચર્ચા કરી શકાય છે.

આભલાથી શણગારી હતી. અમે છાપરું બનાવ્યું. હવે અમારું ઘર રાત્રિના અંધારામાં હીરાની જેમ ચમકતું હતું.

ચર્ચા કરો :

- જસમાના ગામે બીજી જગ્યાએથી ઘણાં લોકો આવ્યા. આ લોકો કોણ હતા? તેઓએ ગામલોકોને કઈ રીતે મદદ કરી?
- જસમાના ગામના લોકોએ ઈજનેરોના સૂચનથી તેમનાં ઘર ફરીથી બનાવ્યાં. જો ફરીથી ધરતીકંપ આવશે તો? શું આ ઘર/મકાનો પહેલાં કરતાં સુરક્ષિત હશે? કેમ?
- વિચારો, તમે જ્યાં રહો છો ત્યાં ધરતીકંપ આવે તો શું તમારું ઘર સુરક્ષિત છે?
- તમે કુદરતી આપત્તિઓ સમયે પાલતુ પ્રાણીઓને બચાવવા શું કરશો?

લખો :

- તમારા ઘરની અને જસમાના ઘરની સરખામણી કરો. બંને ઘરો બનાવવા કઈ ચીજવસ્તુઓનો ઉપયોગ થયો હતો તેની યાદી તમારી નોટબુકમાં બનાવો.

જસમાનું ઘર	તમારું ઘર

તમે શું કરશો ?

જૂથમાંથી લોકોએ જસમાની શાળાનાં બાળકોને ધરતીકંપ આવે ત્યારે તેઓએ શું કરવું તે પણ સમજાવ્યું. તેઓએ કહ્યું :

— જો શક્ય હોય, તો ઘરમાંથી બહાર નીકળી ખુલ્લા મેદાનમાં જતાં રહેવું.

શિક્ષક માટે : જો આવી આપત્તિઓ વિશે ચેતવણી મળી હોય, તો શું કરી શકાય તેના વિશે બાળકો સાથે ચર્ચા કરો.

- જો તમે ઘરની બહાર ન જઈ શકો, તો કોઈ મજબૂત વસ્તુઓ જેવી કે ટેબલની નીચે જતા રહો અને જોરથી ટેબલને પકડી રાખો જેથી તે પડી જાય નહિ. ધૂજારી બંધ થાય ત્યાં સુધી રાહ જુઓ.
- જો ધરતીકંપ આવે તો શું કરવું, તેના વિશે તમને શાળામાં કે બીજી કોઈ જગ્યાએ કહેવામાં આવ્યું છે ?
- ધરતીકંપ વખતે શા માટે ટેબલ નીચે જવું જોઈએ ?

કોણે મદદ કરી ?

- ભુજના ધરતીકંપ વિશેનો ટીવીનો આ અહેવાલ વાંચો.

અમદાવાદ, જાન્યુઆરી 26, 2001

આજે સવારે આવેલ ધરતીકંપમાં લગભગ 1000 લોકોના મૃત્યુ થયાં છે. હજારો લોકોને ઈજા થઈ હતી. મદદ માટે સેનાના જવાનોને બોલાવવામાં આવ્યા હતા.

અમદાવાદ શહેરમાં લગભગ એકસો પચાસ ઈમારતો ધરાશાયી થઈ છે. તેમાં ડઝન તો બહુમાળી ઈમારતો છે. આજે સાંજ સુધીમાં આ ઈમારતો નીચેથી 250 જેટલા મૃતદેહો કાઢવામાં આવ્યા. એવો ડર છે કે હજી પણ હજારો લોકો ફસાયેલા છે. બચાવકાર્ય ચાલુ

છે. શહેરમાં કદાચ એવી એક પણ ઈમારત નહિ હોય જેમાં તિરાડો ના થઈ હોય. ભુજની પરિસ્થિતિ ખૂબ જ ખરાબ છે. લોકો આઘાત અને ડરના લીધે દોડાદોડી કરી રહ્યા છે. ધરતીકંપ થયાના કલાકમાં અગ્નિશામક દળ આવી પહોંચ્યું હતું અને ત્યાંના સ્થાનિક લોકો સાથે મળીને બચાવકાર્ય ચાલુ કર્યું હતું. મદદ માટેના પ્રસ્તાવો દેશ-વિદેશના ખૂણે-ખૂણેથી આવી રહ્યા છે.

લખો :

- ટીવીના અહેવાલ મુજબ ગુજરાતમાં હજારો લોકોને ઈજા થઈ હતી અને થોડાં મૃત્યુ પામ્યાં હતાં. જો ઈમારતો ધરતીકંપમાં પડે નહિ તે રીતે બનાવવામાં આવી હોત તો નુકસાન ઓછું થયું હોત ? કેવી રીતે ?

જ્યારે ધરતી ધ્રુજી ઊઠી !

- આવા સમયે, જ્યારે લોકોએ તેમનાં ઘરબાર અને ચીજવસ્તુઓ ગુમાવી હોય છે, ત્યારે તેઓને કેવાં પ્રકારની મદદની જરૂર હોઈ શકે ?
- આવી પરિસ્થિતિમાં કોની મદદની જરૂર છે અને શા માટે ? અહીં બતાવ્યા મુજબ તમારી નોટબુકમાં લખો.

કોની મદદની જરૂર પડશે	તેઓ કેવી રીતે મદદ કરશે
1. કૂતરાં	લોકો ક્યાં દબાયેલા પડ્યા છે તે ગંધથી પારખવા.
2. _____	_____

ચર્ચા કરો :

- તમે ક્યારેય તમારા વિસ્તારમાં લોકોને એકબીજાની મદદ કરતા જોયાં છે ? ક્યારે ?
- લોકો પડોશમાં શા માટે હળીમળીને રહે છે ?
- એવી જગ્યાએ રહેવાનું અનુમાન કરો જ્યાં આજુબાજુ કોઈ ઘર કે માણસો ન હોય. તે કેવું લાગશે ? ઉદાહરણ તરીકે, તમે કોની સાથે રમશો ? તહેવારો અને ખાસ દિવસો તમે કોની સાથે ઊજવશો ? તમને બીક લાગે ?
- લોકો જ્યારે પોતાના કુટુંબમાંથી કોઈને ગુમાવી દે છે કે તેમનાં ઘર કે વસ્તુઓ ગુમાવે છે તેમને ખૂબ મુશ્કેલીનો સામનો કરવો પડે છે. છેલ્લા મહિનાના સમાચારપત્રોમાં આપત્તિઓ સંબંધિત જેમકે ધરતીકંપ, પૂર, આગ, તોફાન વગેરે જેવી દુનિયાના જુદા-જુદા ભાગોમાં થતી આપત્તિઓના સમાચાર જુઓ. આવાં સમાચાર-અહેવાલ ભેગા કરો અને તમારી નોટબુકમાં ચોંટાડો.

તમારો અહેવાલ

- તમારો પોતાનો અહેવાલ બનાવો જેમાં નીચે પ્રમાણેની વિગતો હોય :
 - આપત્તિનાં કારણો, તારીખ અને સમય
 - તેનાં કારણો જનજીવનને, વસ્તુઓને તથા આજીવિકાને કેવા પ્રકારનું નુકસાન થયું ?
 - ક્યા લોકો મદદ માટે આગળ આવ્યા ? સરકારી સંસ્થાઓ કે બીજાં જૂથ ?
- જો વરસાદ ન આવે તો પાક ના થાય અને દુકાળ પડી શકે છે. પરંતુ લોકો માટે બીજી જગ્યાએથી અનાજ લાવવામાં આવે તો દુકાળ રહે નહિ, તેનાથી લોકોને ભૂખ્યા રહેવું પડે નહિ અને તેઓ ભૂખથી મરે નહિ.
- તમારા વિસ્તારમાં લોકો ક્યારેય કોઈ પૂર કે દુકાળના ભોગ બન્યાં છે ? આવા જુદા-જુદા દેશોના અહેવાલો સમાચારપત્રોમાંથી શોધો. તમારો પોતાનો અહેવાલ બનાવો.
- તમને કોઈ અકસ્માત કે કટોકટી જેવી સ્થિતિમાં જેમની મદદની જરૂર પડે, તેમનાં સરનામાં અને ફોન નંબર શોધો અને લખો. યાદીમાં વધુ નામ ઉમેરો.

સરનામું	ફોન નંબર
ફાયર સ્ટેશન	
નજીકની હોસ્પિટલ	
એમ્બ્યુલન્સ	
પોલીસ સ્ટેશન	

મુશ્કેલ સમય

નીચેના શબ્દોનો ઉપયોગ કરી અહેવાલ લખો :

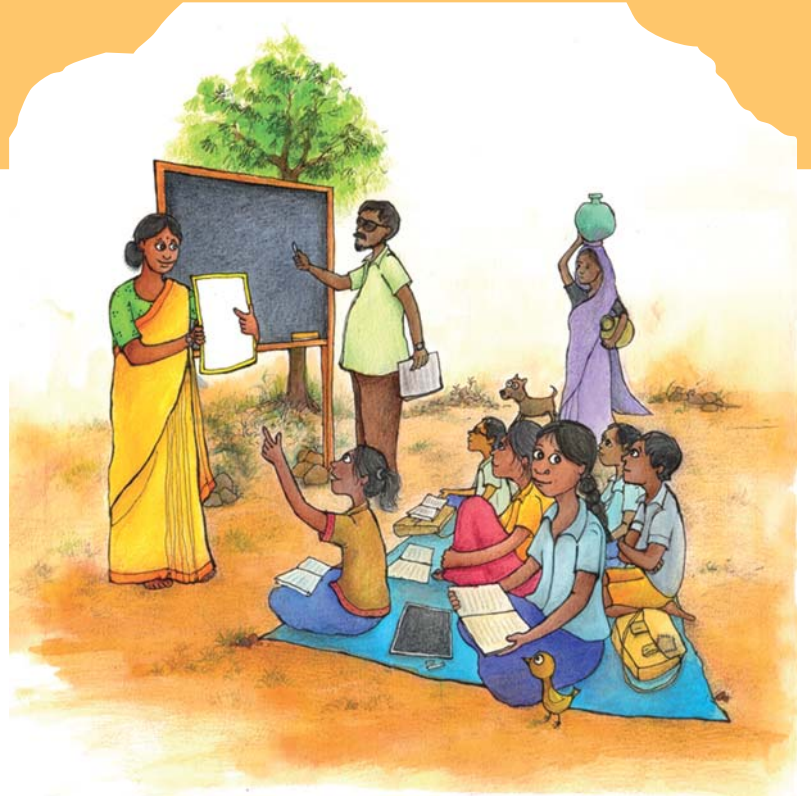
પૂર, નદીનું પાણી, ઘવાયેલા લોકો, ખોરાકનાં પેકેટ, બચાવકાર્ય છાવણી, મૃતદેહો, પાણીમાં તરતાં મૃત પ્રાણીઓ, પાણીમાં ડૂબેલાં મકાનો, હવાઈ સર્વેક્ષણ (વિમાનમાંથી

આપત્તિની સ્થિતિ જોવા), દુઃખી લોકો, ગંદા પાણીથી ફેલાતા રોગો, બેઘર લોકો, ફસાયેલા લોકો.

આપણે શું શીખ્યાં

પૂર સમયે લોકોને કેવાં પ્રકારની મુશ્કેલીઓનો સામનો કરવો પડે છે ? ચિત્રને જુઓ.
પૂર આવ્યા બાદ બાળકોને કેવાં પ્રકારની શાળામાં આવવું પડે છે ? પૂર બાદ ફરી લોકોને પોતાનું જીવન યથાવત્ બનાવવા શું કરવું પડે છે ?

શિક્ષક માટે : અડોશપડોશના મહત્ત્વ વિશે ચર્ચા કરવા જુદાં-જુદાં ઉદાહરણો જેવાં કે રોજની પરસ્પરની ક્રિયા, પડોશમાં લગ્ન અથવા મરણનો પ્રસંગ લઈ શકાય. સમાચારપત્રોમાંથી અહેવાલ ભેગા કર્યા બાદ બાળકો જુદી-જુદી આપત્તિઓ પર જૂથમાં કામ કરી શકે છે. જુદા-જુદા લોકો જુદી-જુદી આપત્તિઓથી કેવી રીતે અસરગ્રસ્ત થાય છે તેના વિશે ચર્ચા કરો.

ઉદાહરણ તરીકે, પૂરથી ખેડૂતોને વધારે અસર થાય છે, ત્સુનામીથી માછીમારોને વગેરે.

